

контроль, здатний забезпечити ефективний захист прав цієї вразливої категорії осіб.

Список використаних джерел:

1. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-7-realizatsiia-npm-i-prava-liudyny-v-mistsiakh-nesvobody>.
2. Правозахисники заявляють про катування у місцях несвободи. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%85%>.
3. Невидимі жертви війни: люди в місцях несвободи. Дослідження та моніторинг. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/nevydymi-zhertvy-viyny-liudy-v-mistsiakh-nesvobody-doslidzhennia-ta-monitorynh/>.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст.131.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. ст.356.

ЯКУШЕВА Вікторія Вікторівна студентка 2 курсу Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник: ПОТОЦЬКИЙ Мирослав Михайлович, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх, доктор філософії за спеціальністю 081 «Право».

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПК України), повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення [1].

Акт повідомлення особі про підозру має суттєве значення як для кримінального провадження в цілому (з моменту повідомлення про підозру розпочинається стадія притягнення до кримінальної відповідальності та з цього моменту обраховують строки досудового слідства), так і для особи, якій здійснене це повідомлення (набуття статусу підозрюваного). Також з моменту повідомлення про підозру у особи виникає право на захист [2].

На міжнародному рівні права підозрюваного закріплено в таких актах, як: Загальна декларація прав людини (стаття 11), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (статті 9 та 14) та Європейська конвенція з прав людини (стаття 6) тощо.

Науковий інтерес викликають положення презумпції невинуватості, як однієї з фундаментальних засад кримінального судочинства у демократичному суспільстві. Даний принцип тісно пов'язаний із забезпеченням прав особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, на всіх етапах кримінального провадження. Адже забезпечення прав підозрюваного є запорукою справедливого судочинства та одним з запобіжників свавілля з боку сторони обвинувачення.

Відповідно до положень Конституції України особа визнається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному каранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [3]. У кримінальному процесуальному законі зазначено, що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь [1].

Одним з проблемних аспектів сучасного правосуддя є те, що суспільний резонанс та медійний тиск часто перешкоджають дотриманню принципу презумпції невинуватості. Швидке поширення новин в засобах масової інформації призводить до того, що люди, яких підозрюють у скоєнні кримінальних правопорушень часто засуджуються громадськістю ще до винесення офіційного судового рішення. Такі обставини змушують правоохоронні органи та суди діяти під тиском, що може призвести до порушення прав підозрюваного.

Так, принцип презумпції невинуватості порушується, коли оприлюднення інформації стосовно підозрюваного має публічний характер, а також коли особі заподіяно шкоду унаслідок визнання її помилково винною, особливо беручи до уваги соціальні та репутаційні наслідки [4, с. 166].

Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) у своїх рішеннях стверджує, що у демократичному суспільстві суворі коментарі засобів масової інформації іноді є невідворотними стосовно справ, що цікавлять громадськість («Віорел Бурцо проти Румунії»). Проте, жорстока кампанія у пресі може негативно вплинути на справедливість судового розгляду, впливаючи на громадську думку, і вплинути на презумпцію невинуватості заявника. ЄСПЛ постановив, що преса не повинна перевищувати певних меж, зокрема, щодо захисту права на недоторканність обвинувачених у кримінальному провадженні та презумпції невинуватості («Бедат проти Швейцарії») [5, с. 72].

Українські дослідники неодноразово звертали увагу на проблемні аспекти дотримання презумпції невинуватості у кримінальному процесі.

Так, В.М. Тертишник, Ю.С. Шемшученко підкреслюють, що презумпція

невинуватості нерідко порушується через тенденцію публічних заяв посадових осіб щодо вини підозрюваних до винесення остаточного рішення у справі судом. Необачливі повідомлення керівників правоохоронних органів, до яких, в разі огульного обвинувачення окремих підозрюваних (іменування їх злочинцями ще до визнання судом їх винними, безапеляційних заяв щодо доведеності їх вини беззаперечними доказами тощо), може бути заявлений цивільний позов про відшкодування моральної шкоди, а за таких умов не тільки самі такі посадовці опиняються в стані зацікавлених у справі осіб, а й до слідчих, які знаходяться в їх підлеглих, стороною захисту можуть бути заявлені претензії щодо їх неупередженості, а до отриманих ними доказів висловлені щонайменше сумніви щодо їх допустимості та достовірності [4, с. 166].

Окремі рішення ЄСПЛ демонструють, що презумпція невинуватості може бути знехтуваною державними органами («Алленет де Рібемонт проти Франції»). Є важливим добирати слова, які використовують посадові особи у заявах щодо особи, яка ще не була засуджена і визнана винною у кримінальному правопорушенні («Дактарас проти Литви»). Є забороненим здійснення будь-яких заяв з боку посадових осіб державних органів стосовно кримінального слідства, що триває, які давали б громадськості підстави вважати підозрюваного винним і наперед формували б бачення фактів представниками відповідних судових органів («Буткевічус проти Литви») [5, с. 71-72].

На наш погляд, засада презумпції невинуватості є базисом справедливого кримінального судочинства. Особа, яка притягується до кримінальної відповідальності повинна мати у розпорядженні інструменти, які забезпечать їй захист від свавілля та упередженого ставлення. Засада презумпції невинуватості нагадує нам, що ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні кримінального правопорушення без доведення даного факту рішенням суду поза розумним сумнівом. Це важливо для підтримки довіри до системи правосуддя.

Крім того, дотримання прав підозрюваного, як-от права на правову допомогу, права на відмову давати покази, є запорукою справедливого розслідування. Ігнорування таких прав може призвести до помилкових вироків. Вбачається, що правоохоронці завжди мають пам'ятати ці постулати, оскільки вони не лише захищають права людей, а й допомагають будувати довіру між громадянами та державою.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 13.04.2012. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Глинська Н., Лобойко Л., Шило О. Повідомлення про підозру: правомірність застосування порядку, передбаченого КПК для вручення повідомлень. *Стаття у «Юридичному віснику України»*. 2017. № 45 (1166).

- URL :
<https://ivpz.kh.ua/uk/%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0> (дата звернення 01.12.2024).
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
4. Тертишник В. М., Шемшученко Ю. С. Правнича допомога та захист у кримінальному процесі : підручник. Київ : Правова Єдність, 2018. 446 с.
5. Посібник із статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект). European court of human rights. 133 с. URL : chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://first.vaks.gov.ua/wp-content/uploads/sites/2/2021/12/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf (дата звернення 29.11.2024).